

Rätten att bestämma själv

Något man ofta glömmer bort eller drar sig för, är att diskutera vad som händer om man eller ens partner avlider, eller av någon anledning blir otillräknelig. Spelar det någon roll om man är gift eller endast sambo? Om det finns barn i bilden? Går det att påverka sin framtid om man inte längre kan klara sig själv? Frågorna är många, och kan vara jobbiga att ta tag i. I efterhand är det dock skönt att kunna gå vidare med rätt kunskap och rätt juridiska dokument i bagaget. Andelsbanken för Ålands Bankjurist Rebecca Hermans skulle gärna se att fler kommer in för att diskutera sin situation, det har alla nytta av. Om något händer kan det redan vara för sent.

”

Sambopar har ofta ett stort behov av att upprätta testamente som skydd.

Rebecca Hermans

Rebecca Hermans, vi kan inte påverka vad som händer, men vi kan förbereda oss så långt vi kan inför olika situationer. Hur kan du som bankjurist hjälpa till?

Vad som händer med egendomen om någon avlider eller om ett par separerar finns reglerat i lagen. När man talar om olika åtgärder för att förbereda sig inför en sådan situation tänker jag kanske i första hand på testamenten, äktenskapsförord och samboavtal. Dessa handlingar kan användas om en person önskar göra avvikelser från vad som bestäms enligt lag. Som bankjurist hjälper jag bland annat till med att upprätta just dessa typer av handlingar men vi hjälper också till med många andra typer av ärenden såsom bouppteckningar, köpebrev och olika bolagsrättsliga frågor för att nämna några.

Varför är det viktigt med ett testamente?

Som jag nämnde tidigare så är ett testamente kanske särskilt viktigt om man har önskemål om att ens kvarlåtenskap ska fördelas på ett annat sätt än vad som bestäms i lagen. Ett vanligt önskemål är exempelvis att personer vill att deras efterlevande maka eller make ska arva dem i första hand istället för att barnen ska få ta del av hela arvet direkt. För att uppnå detta är det nödvändigt att ha ett testamente eftersom det enligt lag är barnen som i första hand ärver en förälder. En efterlevande maka har dock i regel rätt att bo kvar i den gemensamma bostaden trots att barnen ärver den avlidnes andel av bostaden. Detta skydd har dock inte en efterlevande sambo. Därför är just sambopar en annan grupp som ofta har ett stort behov av upprätta ett testamente för att skydda den efterlevande ekonomiskt.

Genom ett testamente är det till exempel också möjligt att bestämma att arvet som en testamentstagare ska få ska vara enskild egendom. Det betyder att egendomen inte delas med arvingens maka eller make vid en eventuell skilsmässa.

Kan man bestämma allt man vill med ett testamente?

Nej, det finns vissa begränsningar. Det är till exempel inte möjligt att ta med sådana villkor som förpliktar en testamentstagare att göra handlingar som strider mot god sed eller som är avsedda att påverka testamentstagarens personliga val.

En annan sak som är viktigt att veta är att det i regel inte går att effektivt testamentera bort en bröstarvinges rätt till laglott. Laglotten är hälften av arvslott, dvs. hälften av vad bröstarvingen hade fått om något testamente inte hade funnits. Med andra ord kan en testator med säkerhet disponera över hälften av sin kvarlåtenskap i ett testamente, resterande del är örönmärkt för barnen. Med det sagt är det ändå möjligt att skriva ett testamente som omfattar all kvarlåtenskap. Det är sedan upp till bröstarvingarna att göra anspråk på laglotten efter att de delgivits testamentet.

Spelar det någon roll när man skriver testamente?

Huvudregeln är att du måste vara 18 år för att upprätta ett testamente. I övrigt kan även ens hälsotillstånd utgöra ett hinder för att upprätta ett testamente. En arvlåtare kan till följd av sjukdom tappa förmågan att fatta rationella beslut vilket kan medföra att personen inte längre har rätt att upprätta testamente. Av denna orsak är det viktigt att skriva testamentet medan du fortfarande har möjlighet att göra det. En annan aspekt är förstås att det är omöjligt att veta när man ska dö och att det därför är viktigt att inte skjuta upp frågan.

Kan man upphäva eller ändra sitt testamente när man vill?

Ja, det är möjligt att återkalla eller ändra ett testamente när som helst under ens livstid. Om du däremot har förlorat din behörighet att upprätta ett testamente, till exempel till följd av sjukdom, kan du även ha förlorat din rätt att återkalla ett tidigare uppgjort testamente.

Hur kan man påverka sin rätt att bestämma själv så långt som möjligt om man drabbas av en sjukdom?

Drabbas man av en sjukdom som gör att man inte längre förmår att klara sig själv på ett eller annat sätt kan det bli aktuellt med en intressebevakare. Intressebevakaren representerar dig och sköter om dina angelägenheter. Du kan antingen själv ansöka om att en intressebevakare ska utses för dig eller så kan en annan person som anser att det finns ett behov av intressebevakare göra en ansökan.

Det är möjligt att på förhand påverka situationen genom att upprätta en så kallad intressebevakningsfullmakt. Genom en intressebevakningsfullmakt kan du själv bestämma vem du önskar att ska sköta dina angelägenheter i en situation där du inte längre förmår att sköta dem själv. I fullmakten kan du även på förhand ta ställning till hur din egendom ska förvaltas, till exempel om den som blir befullmäktigad har rätt att ge gåvor från din egendom eller om personen kan sälja dina fastigheter. Det är aldrig möjligt att ge gåvor från någon annans egendom om det inte finns uttryckligen omnämnt i en intressebevakningsfullmakt. Därför kan det vara särskilt viktigt med en intressebevakningsfullmakt för företagare som har tänkt att verksamheten ska övergå till nästa generation genom gåva eller till underpris. Intressebevakningsfullmakten träder i kraft först när du har blivit oförmögen att sköta dina angelägenheter. För att fullmakten ska börja gälla måste den bli fastställd av magistraten vilket normalt sker genom att den befullmäktigade lämnar in fullmakten till magistraten tillsammans med ett läkarutlåtande över ditt hälsotillstånd.

Rebecca Hermans, Bankjurist

Vi hjälper dig med:

- Testamente
- Äktenskapsförord
- Samboavtal
- Avvittring vid skilsmässa
- Intressebevakningsfullmakt
- Bouppteckning
- Arvskifte
- Generationsskifte
- Deklaration
- Gåvobrev och köpebrev

Som ägarkund kan du betala arvodet med din OP-bonus.

Kontakta våra bankjurister för mer information:

Camilla Johansson 010 257 2925
Rebecca Hermans 010 257 2924